3. Ordlyden af vedtægtens artikel 65, stk. 2, udelukker enhver fortolkning, hvorefter Rådet ikke er forpligtet til at tilpasse justeringskoefficienterne inden for en frist af to måneder efter enhver væsentlig ændring i leveomkostningerne. Rådets beføjelse på det punkt består i at konstatere, om der foreligger en væsentlig stigning i leveomkostningerne, og i bekræftende fald at drage konsekvenserne heraf. Enhver anden fortolkning vil være i strid med bestemmelsens formål, som er at sikre alle tjenestemænd samme købekraft uanset tjenestested.

I de forenede sager 532, 534, 567, 600, 618 og 660/79

1) JAN AMESZ, boende i Cocquio (Varese), Italien, via Carnisio 28,

2) ROLF BAUCH, boende i Angera (Varese), Italien, via Matteotti 13,

3) JAKOB FLAMM, boende i Ranco (Varese), Italien, via Grazia Deledda,

4) HANS HOFFMANN, boende i Taino (Varese), Italien, via Cervino 2,

5) HELMUT KNOEPPEL, boende i Cadrezzate (Varese), Italien, via Matteotti 116,

6) HENRICUS NIJMAN, boende i Varese, Italien, via Corridoni 55,

ved advokaterne B. Potthast og H. J. Rüber, Köln, bistået af professor E. Steindorff, universitetet i München, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat V. Biel, 18a, rue des Glacis,

sagsøgere,

mod

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, ved J. Pipkorn, den juridiske tjeneste, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg hos O. Montalto, Jean Monnet-bygningen, Kirchberg,

sagsøgt,

angående de i stævningen nedlagte påstande,

har

DOMSTOLEN (første afdeling)

sammensat af afdelingsformanden A. O'Keeffe, dommerne G. Bosco og T. Koopmans,

generaladvokat: F. Capotorti
justitssekretær: P. Heim

afsagt følgende

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder samt parternes påstande og argumenter under skriftvekslingen kan sammenfattes således:

I — Faktiske omstændigheder og skriftveksling

1. De relevante fællesskabsbestemmelser

Den foreliggende sag skal ses i lyset af nedenstående fællesskabsregler:

a) Tjenestemandsvedtægtens artikel 63 bestemte i den indtil 31. marts 1979 gældende affattelse:

»Tjenestemandens vederlag lyder på belgiske francs. Det udbetales i det lands valuta, hvor tjenestemanden gør tjeneste. Vederlag udbetalt i en anden valuta end belgiske francs beregnes på grundlag af de af Den internationale Valutafond vedtagne pariteter, som var i kraft 1. januar 1965«.

Denne paritet var på 12,50 BFR for 1 DM og 8 BFR for 100 lire.

Ifølge artikel 17 i vedtægtens bilag VII kan en tjenestemand anmode om, at en del af hans indtægter regelmæssigt eller undtagelsesvist overføres til et andet land end det, hvori han gør tjeneste. Artiklens stk. 4, i den til 31. marts 1979 gældende affattelse, bestemte, at overførslerne skulle ske gennem den institution, tjenestemanden tilhørte, »til den gældende officielle vekselkurs på overførselsdagen«. Den sidste af IMF vedtagne paritet, som ikke var blevet ændret siden 1. november 1969, (altså f.eks. 13,66 BFR for 1 DM) betragtedes som »officiel vekselkurs«.

Efter at man i 1971 var gået bort fra et internationalt valutasystem med faste kurser, som ligger til grund for disse bestemmelser, afspejlede de omtalte kurser i stadig ringere grad de pågæl-

dende valutaers købekraft og deres værdi på valutabørserne. De tjenestemænd, som lod foretage overførsler til lande, hvis valuta var blevet opskrevet i forhold til de af IMF opgivne pariteter, kunne således opnå en kursgevinst i forhold til de overførsler, der fandt sted til de normale markedsbetingelser.

Ifølge den retsstilling, der var gældende inden 1. april 1979, skulle den i vedtægtens artikel 64 omhandlede justeringskoefficient, der afspejler levevilkårene på tjenestemandens tjenestested, finde anvendelse på hele vederlaget, herunder den del, der overførtes til et andet land i medfør af artikel 17 i bilag VII. Dette medførte en forhøjelse af justeringskoefficienten for tjenestemænd med tjenestested i lande som f.eks. Italien, hvor valutaen var nedskrevet i forhold til IMF's pariteter, og en nedsættelse af koefficienten for tjenestemænd med tjenestested i lande, hvis valuta var gået op i værdi i forhold til »IMF-pariteterne«. Sagsøgeren hævder imidlertid, at justeringskoefficienten er blevet forhøjet i langt mindre omfang. Således blev justeringskoefficienten for Italien forhøjet fra 100 til 146,9, samtidig med at vekselpariteten faldt fra 12,5 lire for 1 belgisk franc til 28 lire for 1 belgisk franc.

Pensionsberettigede kunne i kraft af denne ordning opnå særlige fordele. Hvis de erklærede at ville bosætte sig i et land, hvis valuta var devalueret, skulle justeringskoefficienten for dette land anvendes på deres pension, jfr. vedtægtens artikel 82, stk. 1. I henhold til vedtægtens bilag VIII, artikel 45, havde de mulighed for at få udbetalt pensionerne i en stærk valuta for deres hjemland eller for det land, hvor den institution, de tilhørte som tjenestemænd, havde sæde. I sit forslag til afgørelse i sag 28/74 (Gillet, Sml. 1975, s. 478) gjorde generaladvokat Mayras opmærksom på det uheldige heri.

Allerede i 1974 forelagde Kommissionen Rådet en række forslag, som skulle fjerne de mangler ved reglerne for udbetaling af vederlag og pensioner, der skyldtes bortfaldet af faste valutakurser i det internationale valutasystem.

Forslaget af 13. juni 1974 (EFT C 88, s. 25) til rådsforordning om ændring af vedtægten indeholdt en ny affattelse af artikel 17, stk. 4, i vedtægtens bilag VII:

»Overførslerne i henhold til stykke 2 og 3 ovenfor sker på grundlag af de i artikel 63, sidste stykke, i vedtægten fastsatte pariteter; de overførte beløb reguleres ved den koefficient, som er resultatet af det eksisterende forhold mellem den justeringskoefficient, som er fastsat for det land, i hvis valuta overførslen finder sted, og den justeringskoefficient, som er fastsat for det land, hvor tjenestemanden gør tjeneste.«

Den 1. april 1977 forelagde Kommissionen Rådet et forslag til forordning om indførelse af den europæiske regningsenhed (ERE) i vedtægten (EFT C 99, s. 5), som blev afvist af Vedtægtsudvalget, der havde fået forslaget forelagt. Rådet indhentede udtalelser fra Europa-Parlamentet og Domstolen. Ved beslutning af 7. juli 1977 (EFT C 183, s. 55) tiltrådte Parlamentet forslaget, idet det »tog Kommissionens forsikringer om, at dens

forslag på ingen måde vil få indflydelse på den reelle værdi af udbetalinger til tjenestemænd i form af vederlag, pensioner og godtgørelser, til efterretning«. Under mødet havde kommissionsmedlem Tugendhat, der er ansvarlig for administrative spørgsmål, udtalt: »... Målet med Kommissionens system er at skabe en finansiel neutralitet, og vi mener, at vi med vores system kan opnå en ensartet købekraft. Det, vi ønsker, er, at en tjenestemand ved Kommissionen i en given lønklasse, hvad enten han arbejder i Bruxelles eller Luxembourg eller London eller et hvilket som helst andet sted inden for Fællesskabet, skal være i stand til at købe nøjagtig den samme mængde varer, som hans kollega i en anden del af Fællesskabet ... Problemet med overførsler optager ligeledes Kommissionen. I øjeblikket er et forslag til ændring af vedtægten for tjenestemænd under overvejelse. Efter vor opfattelse skal denne ændring vedtages senest samtidig med det foreliggende forslag til forordning, og den omhandler, mener jeg, et andet punkt, der har været uro om.«

Da det ikke i 1978 lykkedes Rådet at vedtage forslag af 6. oktober 1976 til forordning om anvendelse af den europæiske regningsenhed (ERE) i de af De europæiske Fællesskabers institutioner vedtagne retsakter (EFT C 271, s. 5), bestræbte Kommissionen sig — under hensyntagen til den således opståede situation — på at gennemføre den i forslaget af 1. april 1977 omhandlede ajourføring af vekselkurserne for tjenestemændenes vederlag. Som bilag til sin rapport for 1978 vedrørende den årlige undersøgelse af lønningsniveauet (Dok. KOM(78) 673 endel. af 29. 11. 1978), gav Kommissionen Rådet nedenstående meddelelse, der ikke gav anledning til høring af Parlamentet, Domstolen eller Vedtægtsudvalget:

»... artikel 63, stk. 1 og 2, affattes fremover således:

Tjenestemandens vederlag lyder på belgiske francs. Det udbetales i det lands valuta, hvor tjenestemanden gør tjeneste. Vederlag, udbetalt i en anden valuta end belgiske francs, beregnes på grundlag af de vekselkurser, der anvendtes ved gennemførelse af De europæiske Fællesskabers almindelige budget den ...

Kommissionen pålægger Rådet, at det inden årets udgang vedtager ovennævnte artikel samt artikel 17 i bilag VII i den udformning, den har fået efter Rådets arbejde i forbindelse med revisionen af vedtægten ...

(Denne) ... forordning (træder) i kraft den 1. januar 1979, ... (og) gælder fra den 1. april 1979. For de pensionsberettigede og modtagere af godtgørelser, hvis nettoindtægter nedsættes i forhold til de indtægter, de har efter den nuværende ordning, gælder forordningen først fra den 1. oktober 1979 ...«

b) Den 21. december 1978 udstedte Rådet forordning nr. 3085/78 om ændring, især vedrørende de valutakurser, der skal anvendes, af forordning nr. 259/68 om vedtægten for tjenestemænd ved De europæiske Fællesskaber samt ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte i disse Fællesskaber, og af forordning nr. 2530/72 samt forordning 1543/73 om visse særlige foranstaltninger (EFT L 369, s. 6). Forordningen gentager formuleringen i Kommissionens

meddelelse af 29. november 1978, og for så vidt angår justeringskoefficienten for de overførte beløb, formuleringen i forslaget af 1. april 1977. Rådet tilføjede dog: »Fra denne dato reduceres forskellen mellem nettobeløbene, der fremgår af denne forordning, og dem, der er udbetalt i september 1979, med en tiendedel pr. måned«. Forordningen fastsætter den 1. juli som den afgørende dato for beregningen af det vederlag, som udbetales i en anden valuta end belgiske francs på grundlag af de vekselkurser, der anvendes ved gennemførelsen af Fællesskabernes almindelige budget, ligesom den præciserer, at denne dato ændres ved den årlige undersøgelse af lønningsniveauet.

c) Samtidig med ajourføringen af kurserne ændrede Rådet ved forordning nr. 3086/78 af 21. december 1978 om tilpasning af justeringskoefficienterne for vederlag og pensioner til tjenestemænd og øvrige ansatte i De europæiske Fællesskaber som følge af ændringen af vedtægtens bestemmelser vedrørende de valutakurser, der anvendes i forbindelse med vedtægten (EFT L 369, s. 8), størrelsen af justeringskoefficienterne for de forskellige tjenestesteder. Kommissionen og Rådet for De europæiske Fællesskaber anvendte en sådan fremgangsmåde, at enhver tjenestemand eller anden ansat, der gør tjeneste uden for Belgien eller Luxembourg, skulle modtage samme vederlag for april 1979 som for den foregående måned. Ikke desto mindre har denne fremgangsmåde ifølge sagsøgeren — for så vidt angår den del af vederlaget, han herefter har til sin rådighed — medført de ændringer, som han har gjort nærmere rede for under sagen, nemlig en reduktion med omkring 25 %.

For at fastsætte den i vedtægtens artikel 64 omhandlede justeringskoefficient har Rådet og Kommissionen siden 1967 anvendt følgende procedure for at sammenligne prisniveauet i Bruxelles og de forskellige tjenestesteder: I samarbejde med de kompetente nationale myndigheder udfærdiger EF's statistiske kontor regelmæssigt en oversigt over priserne på varer og tjenesteydelser, der anses for at være typiske udgiftsposter for tjenestemandsfamilier på de forskellige tjenestesteder. For hver enkelt post beregnes forholdet mellem prisen i Bruxelles og prisen i den by, der tjener som reference for tjenestemandens tjenestested. Denne sammenligning gør det muligt at beregne forholdet mellem købekraften for de landes valuta, hvor Fællesskabets tjenestemænd gør tjeneste. Det efter »Fisher-metoden« beregnede indeks udtrykker f.eks. prisforholdet Bruxelles-Rom og Rom-Bruxelles ved et enkelt tal. Dette tal anvendes ved beregningen af justeringskoefficienterne inden for Fællesskabet, da det udtrykker det reversible prisforhold mellem to byer, og det derfor gør det muligt at foretage prissammenligninger ikke blot mellem to, men mellem flere tjenestesteder. Ifølge den her beskrevne metode når man frem til justeringskoefficienten ved at dividere det således beregnede »Fisher-indeks« med den tilsvarende valutakurs, der anvendes ved omregning af tjenestemændenes vederlag til den respektive nationale valuta ifølge vedtægtens artikel 63. I

oktober-november 1975 blev der foretaget en komparativ prisundersøgelse i alle Fællesskabets hovedstæder.

d) Forordning nr. 3087/78 af 21. december 1978 om tilpasning af den justeringskoefficient, der anvendes for vederlag og pensioner til De europæiske Fællesskabers tjenestemænd og øvrige ansatte, der gør tjeneste eller har bopæl i Italien (EFT L 369, s. 10) bestemmer:

»[Under] henvisning til forslag fra Kommissionen, og ud fra følgende betragtning:

det forekommer hensigtsmæssigt at korrigere justeringskoefficienten for Italien i overensstemmelse med resultaterne af de statistiske undersøgelser, som De europæiske Fællesskabers statistiske kontor har foretaget —

har [Rådet] udstedt følgende forordning:

Artikel 1

1. Den justeringskoefficient, der anvendes på vederlag til tjenestemænd, som er ansat i Italien, fastsættes med virkning fra 1. januar 1978 til 146,4.

2. Den justeringskoefficient, der anvendes på pensioner i overensstemmelse med vedtægtens artikel 82, stk. 1, andet afsnit, fastsættes med virkning fra 1. januar 1978 for de pensionsberettigede, der erklærer at ville bosætte sig i Italien, til 146,4.

Artikel 2

De justeringskoefficienter for Italien, der er anført i artikel 1 i forordning (Euratom, EKSF, EØF) nr. 1461/78, ophæves med virkning fra 1. januar 1978.«

Forordningen blev udstedt af følgende grunde:

Faldet i kursen på den italienske lira, som forstærkedes i slutningen af 1975 og begyndelsen af 1976, og de valutaforanstaltninger, som den italienske regering traf i den forbindelse, fremkaldte kraftige inflationsimpulser. Som følge heraf fremsatte repræsentanterne for personalet i Ispra en række krav, idet justeringskoefficienten for Italien ikke længere var udtryk for den uensartede stigning i leveomkostningerne i Bruxelles og Ispra, og idet koefficienten — beregnet efter »Fisher-metoden« — i særdeleshed dels skabte et betydeligt misforhold mellem på den ene side den paritet for liraen i forhold til den belgiske franc, der var gældende på valutamarkedet, og modværdien i lire af vederlagene for tjenestemændene i Ispra, dels medførte en betydelig reduktion af vederlagets købekraft.

Siden juli 1975 havde justeringskoefficienten for Italien været 166,6 mod 148,7 for Bruxelles og Luxembourg. I foråret 1976 foreslog Kommissionen en midlertidig forhøjelse af justeringskoefficienten for Italien med 5,5 % med virkning fra 1. januar 1976, idet den endelige procent skulle fastsættes efter modtagelsen af alle nøjagtige statistiske oplysninger. Ifølge sagsøgeren meddelte Kommissionen for De europæiske Fællesskaber den 19. marts 1976 desuden tjenestemændene, at undersøgelserne i forbindelse med spørgsmålet om justeringskoefficienten for Italien havde ubetinget fortrinsret. Rådet tiltrådte ikke dette forslag.

De af Kommissionen nævnte statistiske undersøgelser blev i maj 1976 foretaget i Varese-provinsen af det statistiske kontor. Kontoret gennemførte desuden en undersøgelse af huslejeniveauet. I henhold til rapporten herom var der en

forskel på 8,5 % mellem justeringskoefficienten for Italien, således som kontoret havde beregnet den for Varese (121,5 med Bruxelles = 100) og den af Rådet vedtagne koefficient for Italien (112,04 med Belgien = 100). Af disse 8,5 % skyldtes de 6,7 % en forskellig udvikling af leveomkostningsniveauet i Italien og Belgien fra december 1975 til juni 1976. Ifølge det statistiske kontor kunne ca. 2 % tilskrives forskellen i prisniveauet mellem Varese-området og Rom-området.

Den 21. december 1976 udstedte Rådet forordning nr. 3177/76 (EFT L 359, s. 1); heri fastsattes justeringskoefficienten for Italien til 189,3 mod 157,8 for Belgien med virkning fra den 1. juli 1976, og til 120 for Italien mod 100 for Belgien med virkning fra den 1. januar 1977.

Undersøgelsen var resultatet af en række henvendelser fra repræsentanterne for personalet i Ispra til Kommissionen, specielt et møde den 23. maj 1976 med formanden for denne institution. De pågældende repræsentanter stillede sig tvivlende over for den statistiske metode, der blev anvendt ved fastsættelsen af justeringskoefficienten, og fastholdt, at den måtte ændres. De gav udtryk for, at det betydelige misforhold mellem købekraftspariteterne og de nominelle pariteter for vederlagene i lire var uforeneligt med princippet om lige behandling af tjenestemænd. Det følger navnlig af, at priserne på importerede varer påvirkes meget hurtigere af en opskrivning af en valuta på valutamarkederne end det almindelige prisniveau. Man ville derfor kun kunne nå frem til en lige behandling med hensyn til vederlagene ved at skabe en fælles, europæisk »pakke« af varer og tjenesteydelser, som er identiske, såvel kvalitativt som kvantitativt. Kommissionens repræsentanter afviste dette synspunkt, idet de dog anerkendte, at de købekraftspariteter, der er grundlaget for beregningen af justeringskoefficienten, kan frembyde et forvrænget billede. Ved telex af 12. december 1977 anmodede repræsentanterne for personalet det kommissionsmedlem, som er ansvarlig for administrative spørgsmål (Tugendhat), om at rette henvendelse til Rådet for at få det til at anerkende, at justeringskoefficienten for 1977 var af midlertidig karakter.

I maj 1978 foreslog Kommissionen Rådet — udover en tilpasning af koefficienterne for udviklingen i leveomkostningerne — en yderligere forhøjelse med 5 % af justeringskoefficienterne for Italien, Det forenede Kongerige og Irland.

Den 12. juni 1978 modtog Kommissionens formand repræsentanterne for personalet med henblik på en politisk samordning. Der blev dannet en paritetisk sammensat arbejdsgruppe, hvis opgave var at behandle spørgsmålet, om beregningen og den regelmæssige undersøgelse af justeringskoefficienten skulle foretages. I sin rapport af 26. juli 1978 henstillede gruppen til Kommissionen at forelægge Rådet et forslag ud fra følgende punkter:

— 1967-listen over forbrugsvarer bringes i overensstemmelse med den liste, der blev anvendt ved undersøgelsen i 1975;

— anvendelse af de i 1975 konstaterede priser og ekstrapolering ud fra disse priser frem til 1978 ved hjælp af fællesindekstal (dvs. for Rom og Bruxelles);

— anvendelsen af disse priser er berettiget, fordi der nødvendigvis må indføres et system, der giver mulighed for en regelmæssig tilpasning af justeringskoefficienterne.

Kommissionens repræsentanter erklærede, at den beskrevne metode kunne få indflydelse på justeringskoefficienten med virkning fra den 1. januar 1978, mens repræsentanterne for personalet for deres vedkommende mente, at der måtte være grundlag for at vælge et tidligere tidspunkt, samtidig med at de på dette punkt forbeholdt sig handlefrihed over for Rådet, ligesom de gjorde opmærksom på, at der forelå en vis ulighed, især på grund af forskellen i prisniveauet mellem Rom og Varese.

Gruppens henstillinger kom til udtryk i Kommissionens forslag til Rådet af 10. november 1978 om at forhøje justeringskoefficienten med 6,4 % med virkning fra 1. januar 1978 (Dok. KOM(78) 591). Under dialogen på rådsniveau afviste personalerepræsentanterne at anerkende den 1. januar 1978 som det tidspunkt, hvor den ændrede justeringskoefficient skulle træde i kraft.

Efter udstedelsen af forordning nr. 3087/78 af 21. december 1978 indledte Kommissionens administration i januar 1979 beregningen og udbetalingen af efterslæbet for perioden fra 1. januar 1978 til 30. juni 1978. Ved samme lejlighed foretoges efterbetaling for perioden fra den 1. juli 1978 til den 31. december 1978 i medfør af Rådets forordning nr. 3084/78 af 21. december 1978 om tilpasning af vederlag og pensioner til tjenestemænd og øvrige ansatte i De europæiske Fællesskaber samt af justeringskoefficienterne for disse vederlag og pensioner (EFT L 369, s. 1); heri var justeringskoefficienten for Italien fastsat til 146,8 med virkning fra den 1. juli 1978.

2. De faktiske omstændigheder

Sagsøgeren Amesz blev ansat som tjenestemand ved Kommissionen den 15. marts 1961 og fra samme dag tilknyttet FAFC i Ispra. Han er nu indplaceret i lønklasse A 5. Han er nederlandsk statsborger, og ved stævningens indgivelse var han 46 år gammel, gift og havde forsørgerpligt over for fire børn.

Sagsøgeren Bauch blev ansat som tjenestemand ved Kommissionen den 1. april 1961 og samme dag tilknyttet FAFC i Ispra. Han er nu indplaceret i lønklasse B 1/6. Han er tysk statsborger, og ved stævningens indgivelse var han 51 år gammel, gift og havde forsørgerpligt over for to børn.

Sagsøgeren Flamm blev ansat som tjenestemand ved Kommissionen den 1. juli 1962 og samme dag tilknyttet FAFC i Ispra. Han er nu indplaceret i lønklasse A 4. Han er tysk statsborger, og ved stævningens indgivelse var han 48 år gammel, gift og havde forsørgerpligt over for tre børn.

Sagsøgeren Hoffmann blev ansat som tjenestemand ved Kommissionen den 3. januar 1961 og samme dag tilknyttet FAFC i Ispra. Han er nu indplaceret i lønklasse B 2. Han er tysk statsborger, og ved stævningens indgivelse var han 48 år gammel, gift og havde forsørgerpligt over for tre børn.

Sagsøgeren Knoeppel blev ansat som tjenestemand ved Kommissionen den 1. januar 1966 og samme dag tilknyttet FAFC i Ispra. Han er nu indplaceret i

lønklasse A 5/7. Han er tysk statsborger og ved stævningens indgivelse var han 45 år gammel, gift og havde forsørgerpligt over for tre børn.

Sagsøgeren Nijman blev ansat som tjenestemand ved Kommissionen den 1. marts 1961 og samme dag tilknyttet FAFC i Ispra. Han er nu indplaceret i lønklasse B 2. Han er nederlandsk statsborger, og ved stævningens indgivelse var han 52 år gammel, gift og havde forsørgerpligt over for tre børn.

For tjenestemænd med tjenestested i Italien var den ordning, der var gældende indtil den 31. marts 1979, fordelagtig. Under sagen er fremdraget et eksempel med to ansatte med tysk statsborgerskab, tjenstgørende i henholdsvis Bruxelles og Ispra, indplaceret i lønklasse B 3/3, gift, med to børn i gymnasiet, og som lader Kommissionen overføre 35 % (maximum) af deres nettoløn til byggesparekassen BHW, tjenestemanden i Ispra fik i januar 1976 for den del af lønnen, der blev overført til Forbundsrepublikken Tyskland, udbetalt 12 % mere end kollegaen i Bruxelles, mens han i marts 1979 fik udbetalt 46,8 % mere.

Ifølge sagsøgerne har man således afskaffet en fordel, samtidig med at man har bibeholdt de ulemper, som fortsat burde være blevet udlignet noget ved de fordele, der lå i den tidligere anvendte fremgangsmåde. Disse ulemper viser sig f.eks. ved, at formueværdierne ikke steg på samme måde i Italien som i Forbundsrepublikken Tyskland, eller ved at de tjenestemænd, der gjorde tjeneste i Italien, måtte bruge en større del af deres løn til køb af valuta, såfremt de ikke ønskede at tilbringe deres ferie i Italien.

Dersom en tjenestemand skulle veksle en del af sit vederlag, f.eks. 35 %, til DM i en bank, ville den ansatte i Ispra i januar 1976 få udbetalt 34 % mindre, og i marts 1979 35 % mindre end kollegaen i Bruxelles.

Sagsøgeren Amesz har benyttet direkte overførsler med henblik på at opfylde følgende forpligtelser:

— transport af vederlag	3 000 DM
— andre månedlige udgifter	2 835 HFL
— årlig ferie i hjemlandet, ca.	585 HFL
— andre månedlige udgifter, ca.	100 HFL

Ifølge de hidtil gældende regler om overførsler har konsekvenserne økonomisk set været følgende:

— nettovederlag	255 993 BFR
— heraf udbetalt	2 079 937 LIT
— overførsler: (BHW) 3 000 DM (øvrige) 3 520,48 HFL	
— omregnet til lire	1 119 973 LIT
— i alt	3 199 910 LIT

Efter den nye ordning ser tallene således ud:

— nettovederlag	122 591 BFR
— heraf udbetalt	1 353 577 LIT
— overførsler: (BHW) 3 000 DM (øvrige) 3 520,47 HFL	
— omregnet til lire	1 847 240 LIT
— i alt	3 180 817 LIT

Tabet andrager pr. 15. april 1979:

— i alt	727 267 LIT
— i procent af det samlede vederlag	22,7 %
— i procent af vederlaget for marts	35,0 %

Sagsøgeren Bauch har benyttet direkte overførsler med henblik på at opfylde følgende forpligtelser:

— transport af vederlag	2 162 DM
— byggelån ydet af Kommissionen	3 351 BFR
— andre månedlige udgifter, ca.	350 DM
— årlig ferie i hjemlandet, ca.	6 600 DM
— andre udgifter, ca.	2 542 DM

Sagsøgeren Bauch har ikke fremlagt de øvrige økonomiske oplysninger.

Sagsøgeren Flamm har benyttet direkte overførsler med henblik på at opfylde følgende forpligtelser:

— transport af vederlag	3 113 DM
— byggelån ydet af Kommissionen	4 661 BFR
— årlig ferie i hjemlandet, ca.	10 000 DM
— årlig indbetaling på en opsparingskonto, ca.	15 000 DM
— andre årlige udgifter, ca.	11 000 DM

Ifølge de hidtil gældende regler om overførsler har konsekvenserne økonomisk set været følgende:

— nettovederlag	241 460 BFR
— heraf udbetalt	1 905 575 LIT
— overførsler: (BHW) 3 113 DM (Kommissionen) 4 661 BFR (øvrige) 3 062,30 DM	
— omregnet til lire	1 112 700 LIT
— i alt	3 018 275 LIT

Efter den nye ordning synes resultatet økonomisk at være følgende:

— nettovederlag	115 632 BFR
— udbetalt	1 123 655 LIT
— overførsler: (BHW) 3 113 DM (Kommissionen) 4 661 BFR (øvrige) 3 062,30 DM	
— omregnet til lire	1 895 474 LIT
— i alt	3 019 129 LIT

Tabet andrager pr. 15. april 1979:

— i alt	782 774 LIT
— i procent af det samlede vederlag	25,9 %
— i procent af vederlaget for marts	41,1 %

Sagsøgeren Hoffmann har benyttet direkte overførsler med henblik på at opfylde forpligtelser:

— transport af vederlag	1 830 DM
— byggelån ydet af Kommissionen	3 985 BFR
— andre månedlige udgifter	1 100 DM
— årlig ferie i hjemlandet, ca.	6 000 DM
— månedlig indbetaling på en opsparingskonto, ca.	500 DM

Ifølge de hidtil gældende regler om overførsler har konsekvenserne økonomisk set været følgende:

— nettovederlag	215 991 BFR
— heraf udbetalt	1 512 801 LIT
— overførsler: (BHW) 1 830 DM (Kommissionen) 3 985 BFR (øvrige) 2 164,09 DM	
— omregnet til lire	731 806 LIT
— i alt	2 244 607 LIT

Efter den nye ordning synes tallene at se således ud:

— nettovederlag	85 986 BFR
— udbetalt	1 001 331 LIT
— overførsler: (BHW) 1 830 DM (Kommissionen) 3 985 BFR (øvrige) 2 164,08 DM	
— omregnet til lire	1 243 772 LIT
— i alt	2 245 103 LIT

Tabet andrager pr. 15. april 1979:

— i alt	511 966 LIT
— i procent af det samlede vederlag	19,0 %
— i procent af vederlaget for marts	33,8 %

Sagsøgeren Knoeppel har benyttet direkte overførsler med henblik på at opfylde følgende forpligtelser:

— transport af vederlag	1 924 DM
— byggelån ydet af Kommissionen	3 402 BFR
— andre månedlige udgifter	245 DM
— årlig ferie i hjemlandet, ca.	8 400 DM
— månedlig indbetaling på en opsparingskonto, ca.	1 400 DM
— andre månedlige udgifter, ca.	1 200 DM

Ifølge de hidtil gældende regler om overførsler har konsekvenserne økonomisk set været følgende:

— nettovederlag	230 113 BFR
— heraf udbetalt	1 892 863 LIT
— overførsler: (BHW) 1 924 DM (Kommissionen) 3 402 BFR (øvrige) 3 587,29 DM	
— omregnet til lire	983 580 LIT
— i alt	2 876 443 LIT

Efter den nye ordning synes tallene at se således ud:

— nettovederlag	110 198 BFR
— udbetalt	1 199 504 LIT
— overførsler: (BHW) 1 924 DM (Kommissionen) 3 402 BFR (øvrige) 3 587,29 DM	
— omregnet til lire	1 677 750 LIT
— i alt	2 877 254 LIT

Tabet andrager pr. 15. april 1979:

— i alt	894 170 LIT
— i procent af det samlede vederlag	24,1 %
— i procent af vederlaget for marts	36,7 %

Sagsøgeren Nijman har benyttet direkte overførsler med henblik på at opfylde følgende forpligtelser:

— transport af vederlag	2 085 DM
— andre månedlige udgifter	2 000 HFL
— årlig ferie i hjemlandet, ca.	3 200 HFL
— månedlig indbetaling på en opsparingskonto, ca.	1 100 HFL

Ifølge de hidtil gældende regler om overførsler har konsekvenserne økonomisk set været følgende:

— nettovederlag	196 304 BFR
— heraf udbetalt	1 647 438 LIT
— overførsler: (BHW) 2 085 DM (øvrige) 2 608,82 DM	
— omregnet til lire	806 361 LIT
— i alt	2 453 799 LIT

Efter den nye ordning ser resultatet ud til at blive følgende:

— nettovederlag	94 007 BFR
— udbetalt	1 123 693 LIT

— overførsler: (BHW) 2 085 DM (øvrige) 2 608,82 DM	
— omregnet til lire	1 328 400 LIT
— i alt	2 452 093 LIT

Tabet andrager pr. 15. april 1979:

— i alt	522 039 LIT
— i procent af det samlede vederlag	21,3 %
— i procent af vederlaget for marts	31,7 %

3. Skriftveksling

I form af ensartede klager i medfør af vedtægtens artikel 90, stk. 2, gjorde et stort antal tjenestemænd i Ispra indsigelse mod den reduktion af deres faktiske vederlag med ca. 26 %, som er en følge af, at forordningerne nr. 3085 og 3086/78 anvendes. De gjorde gældende, at forordningerne var retsstridige, og klagede over, hvad de betragtede som en utilstrækkelig tilbagevirkende gyldighed af forordning nr. 3087/78, ligesom de krævede, at der måtte blive truffet de fornødne foranstaltninger med henblik på at udligne de tab i købekraft, som de mente at have fastslået for 1976 og 1977.

Sagsøgerne indbragte deres klager for Kommissionen hhv. den 27. marts og 11. april 1979.

Den 12. juli 1979 afviste Kommissionen klagerne.

Ved en ny, på ensartet måde udformet klage i juni 1979 gjorde et stort antal tjenestemænd i Ispra indsigelse mod, at deres lønafregninger for april 1979 var gennemført i henhold til forordningerne nr. 3085 og 3086/78 og de deri fastsatte, ajourførte valutakurser, samt mod ændringerne af reglerne om overførsler af en del af de månedlige vederlag til et andet land end det land, hvor tjenestemanden gør tjeneste.

Sagsøgernes klage blev registreret hos Kommissionen den 21. juni 1979.

Den 28. september 1979 svarede Kommissionen dels på klagerne af 21. juni 1979, dels på ny på klagerne af 11. april 1979.

Nærværende sag er blevet anlagt og registreret på Domstolens kontor den 11. oktober 1979 samtidig med 199 andre tilsvarende sager (sagerne 530-729/79 og 781/79).

Ved skrivelse af 27. december 1979 ændrede sagsøgerne stævningen, idet de — udover lønafregningen for april 1979 — anfægtede afregningen for januar 1979.

Ved indlæg af 11. januar 1980 nedlagde Rådet påstand om afvisning.

Ved skrivelse af 8. februar 1980 fremsatte Kommissionen bemærkninger til ændringen af stævningen og gjorde gældende, at fristen for at klage over afregningen af 15. januar 1979 var udløbet i oktober 1979. Den 19. juni 1980 frafaldt Kommissionen denne indsigelse.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen (første afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling vedrørende formaliteten uden forudgående bevisførelse.

Ved kendelse af 10. november 1981 har Domstolen (første afdeling) besluttet at forene nærværende sager med henblik på den mundtlige forhandling og domsafsigelsen.

Ved kendelse af 10. november 1981 afviste Domstolen (første afdeling) nærværende sager, for så vidt de er rettet mod Rådet.

II — Parternes påstande

1. Hver enkelt af *sagsøgerne* har nedlagt følgende påstande:

»I. Over for Kommissionen:

1. De fra Kommissionen hidrørende lønsedler for januar og april 1979 og dens klageafgørelser af 12. juli og 28. september 1979 kendes retsstridige og annulleres, for så vidt den i lønsedlerne foretagne lønafregning er gennemført på grundlag af Rådets forordninger nr. 3085/78, 3086/78 og 3087/78.

2. Sagsøgeren kendes berettiget til et vederlag fastsat under hensyntagen til den italienske liras købekraft, internationalt såvel som i Varese-provinsen, fra sagsøgerens ansættelse i Ispra, dog tidligst fra januar 1976.

3. Subsidiært: i forhold til den under punkt 2 nedlagte påstand kendes sagsøgeren berettiget til et vederlag fastsat også under hensyntagen til den italienske liras købekraft i Varese-provinsen, fra sagsøgerens ansættelse i Ispra, dog tidligst fra januar 1976.

4. Mere subsidiært: i forhold til de under punkt 2 og 3 nedlagte påstande kendes sagsøgeren berettiget til et vederlag fastsat under hensyntagen til den italienske liras købekraft i Rom, fra sagsøgerens ansættelse i Ispra, dog tidligst fra januar 1976.

5. Sagsøgeren kendes fra og med april 1979 berettiget til et vederlag, der mindst svarer til den løn, sagsøgeren fik udbetalt i italienske lire til og med marts 1979, efter effektuering af de samme overførsler i henhold til artikel 17 i vedtægtens bilag VII som indtil marts 1979, dog med tillæg af den i medfør af vedtægtens artikel 65, stk. 1, fra april 1979 gennemførte procentuelle løntilpasning.

6. Subsidiært: i forhold til den under punkt 5 nedlagte påstand kendes sagsøgeren fra og med april 1979 berettiget til et vederlag beregnet på grundlag af de til og med marts 1979 gældende og anvendelige bestemmelser og altså ikke i henhold til Rådets forordninger nr. 3085 og 3086/78, dvs. med udbetaling af et beløb af samme størrelse i italienske lire efter effektuering af de samme overførsler i henhold til artikel 17 i bilag VII til vedtægten som indtil marts 1979.

7. Subsidiært: i forhold til den under punkt 6 nedlagte påstand kendes sagsøgeren berettiget til et vederlag, der med uændrede overførsler i henhold til artikel 17 i bilag VII til vedtægten udgør et disponibelt beløb i lire svarende til det beløb i lire, sagsøgeren modtog til og med marts 1979, idet der fremtidigt i en overgangsperiode ved faktiske lønforhøjelser og ikke ved tilpasninger i henhold til vedtægtens artikler 64 og 65, stk. 1, skal ske en tilpasning til den i kraft af Rådets forordninger nr. 3085 og 3086/78 ændrede retsstilling.

8. Mere subsidiært: i forhold til de under punkt 6 og 7 nedlagte påstande kendes sagsøgeren berettiget til et vederlag, der fastsættes i henhold til artikel 4 i Rådets forordning nr. 3085/78.

9. Det pålægges Kommissionen at berigtige sagsøgerens lønafregning i overensstemmelse med de af påstandene 2.-8. følgende forpligtelser og udbetale det beregnede tillægsbeløb.

II. Over for Kommissionen og Rådet:

1. De sagsøgte tilpligtes at udbetale det tillægsbeløb i italienske lire, der fremkommer på grundlag af den under I.9 anførte beregning.

III. 1. De sagsøgte tilpligtes at erstatte ethvert formuetab, som sagsøgeren måtte have lidt; Domstolen fastsætter erstatningens størrelse med renter 6 % af det skyldige beløb fra forfaldstid til betaling sker.

2. De sagsøgte tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

2. *Kommissionen* har nedlagt følgende påstande:

I. 1. I forhold til Kommissionen afvises sagsøgerens påstande fra påkendelse for så vidt de — under påberåbelse af, at Rådets forordning nr. 3087/78 af 21. december 1978 er behæftet med en mangel — direkte eller indirekte er rettet mod en fejlagtig fastsættelse af justeringskoefficienten for Italien og dennes anvendelse på sagsøgerens lønopgørelser for månederne januar og april 1979.

2. Kommissionen frifindes for de øvrige påstande.

3. Sagsøgeren tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

II. Subsidiært i forhold til påstanden under I.1: Kommissionen bemyndiges til, inden for en af Domstolen fastsat frist, at tage stilling til, hvorvidt de ovennævnte krav er begrundede.

III. Subsidiært i forhold til påstanden under I.2: Kommissionen frifindes for det under III.1 fremsatte krav, for så vidt der kræves morarenter vedrørende en periode, der ligger forud for den dato, hvor sagsøgeren indgav klage over lønopgørelsen i lønsedlen for april 1979.«

I replikken har *sagsøgerne* nedlagt følgende påstand: Det statueres endvidere, at i det omfang forordning nr. 3086/78 er af betydning for sagsøgernes krav, skal den lægge justeringskoefficienten på 74,3 til grund, og ikke den »berigtigede« koefficient på 70,3 (EFT L 77 af 29. 3. 1979, s. 43).

I duplikken har *Kommissionen* nedlagt følgende påstand: Afvisning af eller under alle omstændigheder frifindelse for de subsidiære påstande i replikken om, at der ved opgørelsen af vederlagene for april 1979 skal anvendes en justeringskoefficient på 74,3.

III — Parternes anbringender og argumenter

Det bør bemærkes, at sagsøgerne og Kommissionen har anmodet Domstolen om at betragte de argumenter, der er fremført i den tilsvarende Birke-sag (sag 543/79), som en integrerende del af deres argumenter i nærværende sager.

Sagsøgerne har understreget, at de har brug for de beløb, der overføres i henhold til artikel 17 i bilag VII, til dækning af udgifterne ved deres børns uddannelse (f.eks. Amesz, Hoffmann, Knoeppel og Nijman), til indbetaling af frivillige bidrag til en lovbestemt pensionsforsikring (f.eks. Bauch) eller til dækning af de månedlige ydelser til

tilbagebetaling af et byggelån ydet af Kommissionen eller opnået i kraft af andre langfristede betalingsforpligtelser, navnlig over for BHW. Sagsøgerne er af den opfattelse, at den fremgangsmåde, der er indført ved forordning nr. 3085/78, har ændret situationen med hensyn til deres løn på en sådan måde, at såfremt de fortsat skulle opfylde de af dem indgåede langfristede forpligtelser på grundlag af en praksis med hensyn til overførsler, der er flere år gammel, ville fremgangsmåden ikke længere i tilstrækkeligt omfang sikre, at deres væsentligste behov i Italien kunne dækkes.

Kommissionen har anført, at der bør sondres mellem vederlagets størrelse og ordningen med hensyn til overførsel af en del af lønnen. Forordningerne nr. 3085/78 og 3086/78 har ikke medført nogen nedsættelse af de beløb, tjenestemændene får udbetalt. Forordningerne har kun betydet afskaffelse af fordele, som lovgiver ikke havde forudset, og som tjenestemænd fra andre medlemsstater end Italien, som gjorde tjeneste i nævnte medlemsstat, fra 1971 (altså efter ophævelsen af det internationale valutakurssystem) havde i kraft af den tidligere ordning vedrørende overførsler (og som byggede på IMF-kurserne, der var blevet ugyldige), og indtil forordning nr. 3085/78 trådte i kraft.

Kommissionen har henvist til sine indlæg i Birke-sagen (sag 543/79), hvor Kommissionen navnlig gjorde gældende, at den ved gennemførelsen af ændringen af overførselsordningen på tilbørlig vis har varetaget de berørte tjenestemænds interesser.

Således behøvede en tjenestemand med tjenestested i Bruxelles før den 1. april 1979 i overensstemmelse med artikel 17 i bilag VII kun at anvende et beløb på 13 660 BFR til at overføre 1 000 DM til Tyskland. Efter den nye overførselsordning vil det pågældende beløb stige til 15 968 BFR. Da den del af den pågældende tjenestemands vederlag, der overføres, ikke reguleres med justeringskoefficienten for Tyskland, opnår denne tjenestemand i forhold til en tjenestemand med tjenestested i Tyskland, som får overført et tilsvarende beløb i DM, en forhøjelse af købekraften på 2 308 BFR. For en tjenestemand, der gør tjeneste i Ispra, vil en tilsvarende overførsel af 1 000 DM til Tyskland også koste 13 660 BFR, beregnet efter den seneste IMF-kurs på 13,66 BFR pr. DM. Omregnet til lire efter den i 1965 gældende kurs (100 lire = 8 BFR) medførte det pågældende beløb imidlertid kun en reduktion på 170 750 lire af den del af vederlaget, der udbetales i Italien. Efter den nye ordning vil den del af vederlaget, som den pågældende tjenestemand har rådighed over i Italien, være formindsket med 293 111 lire. Indtil den 1. april 1979 kunne den tjenestemand, der gør tjeneste i Italien, således opnå en købekraftsgevinst på 122 361 lire som følge af, at overførslen ikke blev reguleret med den for Tyskland gældende justeringskoefficient. Kommissionen har vanskeligt ved at se, hvorledes bevarelsen af den før den 1. april 1979 gældende ordning ville kunne forenes med princippet om ligebehandling.

På trods af at alle sagsøgerne var blevet informeret om den nært forestående ændring, forhøjede de de beløb, de kunne overføre i henhold til artikel 17 i vedtægtens bilag VII. Ud fra et rent teoretisk synspunkt har de således accepteret en nedsættelse af den del af deres indtægt, der var til rådighed i Italien. Den pågældende nedsættelse svarer under alle omstændigheder kun til de kursfordele, tjenestemændene nød godt af i perioden forud for den 1. april 1979 i kraft af den da gældende overførselsordning, uden at der bestod nogen objektiv begrundelse herfor.

Sagsøgerne har nedlagt påstand om, at Domstolen statuerer, at forordning nr.

3086/78 ikke burde have været anvendt på den måde, der blev fastsat ved den senere rettelse i Tidende. Forordningen fastsatte for Italien en justeringskoefficient på 74,3, en koefficient, der i øvrigt forekom i alle de udkast, der gik forud for udstedelsen af forordningen. Side 43 i EFT L 77 af 29. marts 1979 indeholdt en berigtigelse af forordningen, hvorefter justeringskoefficienten for Italien til skade for sagsøgerne blev nedsat til 70,3. Den pågældende berigtigelse er uden retsvirkning. Ordlyden af en forordning, som er affattet på en bestemt måde som led i udarbejdelsesproceduren for retsreglen, kan ikke ændres ved en berigtigelse fra Tidendes redaktion eller en anden administrativ myndighed, men kun ved en ny forordning, der er udarbejdet i henhold til den for generelle retsakter fastsatte fremgangsmåde.

Sagsøgerne har nedlagt påstand om, at deres krav fortolkes på den måde, at sagsøgernes vederlag skal beregnes på grundlag af forordningen i sin oprindelige affattelse. Følgelig har sagsøgerne krav på betaling af det således fremkomne beløb.

Kommissionens erklæring om, at hverken de løfter eller garantier, som den gav over for Parlamentet eller Parlamentets resolution, vedrører overførslerne og at Parlamentet endog har godkendt de opståede tab, er ukorrekt, således som det fremgår af den skriftlige forespørgsel nr. 2140/80 fra Linkohr til Kommissionen:

»1. Gennemførelsen af Rådets forordninger (EØF) nr. 3085/78 og 3086/78 har til dels medført betydelige lønnedskæringer for Fællesskabets tjenestemænd. Særlig tjenestemænd med tjenestested i Italien blev ramt. Der var her for en dels vedkommende tale om en lønnedgang på over 30 %.

Hvorfor har Kommissionen ikke overholdt sine forsikringer over for Parlamentet om, at

a) 'dens forslag på ingen måde vil få indflydelse på den reelle værdi af udbetalinger til tjenestemænd i form af vederlag og godtgørelser',

og at

b) 'dens forslag på ingen måde i henseende til vederlag og andre godtgørelser vil være til skade for tjenestemænd og øvrige ansatte ved De europæiske Fællesskaber'?«

Spørgsmålet om, hvorvidt den justeringskoefficient, der blev ændret ved Rådets forordning nr. 3087/78, skal tage hensyn til leveomkostningerne i Varese eller i Rom, er af afgørende betydning. I retsmødet i februar 1981 udtalte Kommissionens repræsentant, at med hensyn til de for de forskellige tjenestesteder gældende koefficienter kunne kun hovedstæderne komme i betragtning, eftersom det ville være vanskeligt at benytte andre fremgangsmåder på grund af det store antal tjenestesteder. Ifølge vedtægten er det imidlertid det faktiske tjenestested og ikke hovedstaden, der er afgørende, og mens ca. 1 800 tjenestemænd gør tjeneste i Varese, er der kun ca. 20 i Rom. Det skal i øvrigt tilføjes, at der indtil 1970 var fastsat en koefficient for Varese. Den 17. marts 1981 meddelte Kommissionen Rådet, at med hensyn til de for de forskellige tjenestesteder gældende koefficienter skulle der ikke alene tages hensyn til medlemsstaternes hovedstæder, men også til andre tjenestesteder i medlemsstaterne, såfremt objek-

tive omstændigheder viser, at der er en risiko for betydelige forskelle i forhold til oplysningerne for det pågældende lands hovedstad i forbindelse med undersøgelsen af lønniveauet (dokument KOM(81) 109 endel.).

Sagsøgerne har bestridt Kommissionens argument om, at forordningerne nr. 3085/78 og 3086/78 ikke har medført nogen nedsættelse af de vederlag, der udbetales tjenestemændene, og har bemærket, at ved køb af valuta på det frie marked skal de tjenestemænd, der gør tjeneste i Italien, f.eks. give 26 lire for 1 BFR, altså betydeligt mere end hvad de får udbetalt efter den kurs, der anvendes ved lønudbetalingen, og som er på 18,35 lire for 1 BFR. Det er ligeledes netop af den grund, at man udvidede den kreds af tjenestemænd, som kunne foretage overførsler i medfør af artikel 17 i bilag VII.

Sagsøgerne har afvist Kommissionens argument om, at deres tab i april 1979 ikke skal sammenlignes med deres løn for marts 1979, hvor justeringskoefficienten var 146,8, men med lønnen for december 1978, hvor justeringskoefficienten var 137,6. I forbindelse med den ændring, der blev indført med virkning fra den 1. april 1979, omregnede Kommissionen de justeringskoefficienter, der var gældende i marts 1979 (146,8 for Italien i medfør af Rådets forordning nr. 3084/78). Den pågældende omregning findes i Rådets forordning nr. 3086/78. Det er følgelig en sammenligning mellem månederne marts og april, der er påkrævet i sagen, og som er korrekt. Beregningen af vederlagene pr. den 15. december 1978 blev faktisk foretaget på grundlag af den i medfør af Rådets forordning nr. 1461/78 fastsatte justeringskoefficient for Italien på 137,6. Ved Rådets afgørelse af 21. december 1978 blev den pågældende justeringskoefficient imidlertid ophævet med tilbagevirkende gyldighed fra den 1. juli 1978 i Rådets forordning nr. 3084/78 og erstattet af en justeringskoefficient på 146,8. I taleksemplerne har Kommissionen anvendt den i Rådets forordning nr. 1461/78 fastsatte justeringskoefficient for Italien på 137,6. Ved beregningerne af vederlagene for december 1978 burde Kommissionen nemlig have anvendt den retligt set gyldige justeringskoefficient på 146,8, der var fastsat i Rådets forordning nr. 3084/78. Det af sagsøgerne anførte og beregnede tab er en følge heraf. Kommissionen bør derfor opgive sin forvirrende taktik og i hvert fald nå til enighed med sagsøgerne på grundlag af objektive omstændigheder.

Kommissionen er af den opfattelse, at påstanden vedrørende berigtigelsen af de offentliggjorte justeringskoefficienter skal afvises, idet sagsøgernes krav hverken har været genstand for en klage i henhold til bestemmelserne i vedtægtens artikel 90, stk. 2, eller — inden for de fastsatte frister — for et søgsmål i henhold til artikel 91, stk. 2.

Under alle omstændigheder kan påstanden ikke tages til følge. Det følger af begrebet en berigtigelse — i modsætning til en senere ændring vedrørende indholdet af retsakten — at en berigtigelse ikke skal udstedes efter den samme procedure som selve den retsakt, der berigtiges. En rettelse af redaktionelle fejl i Rådets forordninger ved en simpel berigtigelse af den trykte tekst i Tidende er ganske almindelig. Indtil nu har Domstolen tilsyneladende ikke rejst kritik heraf.

Bestemmelserne i forordning nr. 3086/78 havde alene til formål at tilpasse den justeringskoefficient på 146,8, der var fastsat i Rådets forordning nr. 3084/78 af 21. december 1978, til de pariteter, der var ændret ved forordning nr. 3085/78, og med virkning fra den 1. juli

1978. Justeringskoefficienterne i forordningerne, der var udstedt i henhold til vedtægtens artikel 64 og 65, blev beregnet ved at dividere det indekstal, der fremkom på grundlag af »Fisher«-metoden, med den tilsvarende valutakurs, der blev anvendt ved omregningen af tjenestemændenes vederlag til det lands valuta, hvor de gør tjeneste, jfr. vedtægtens artikel 63. Indtil den 31. marts 1979 var den kurs, der skulle lægges til grund ved overførslen, 12,50 lire for 1 BFR. I henhold til bestemmelserne i forordning nr. 3085/78 skulle der fra den 1. april 1979 lægges den kurs til grund, som anvendes ved gennemførelsen af De europæiske Fællesskabers almindelige budget den 1. juli 1978, altså 26,1097 lire for 1 BFR. Justeringskoefficienten for Italien (146,8 til den 31. marts 1979) blev derfor beregnet på ny på grundlag af følgende formel:

$$\frac{146{,}8 \times 12{,}50 \text{ (gammel lira-kurs)}}{26{,}1097 \quad \text{(ny lira-kurs)}}$$

Denne beregning giver med én decimal en koefficient på 70,3.

Den koefficient på 74,3, der blev offentliggjort på side 8 i EFT L 369 af 29. december 1978, er således en åbenbar redaktionel fejl. Fejlen blev med føje rettet ved hjælp af en berigtigelse i Tidende, en berigtigelse, som på ingen måde har kunnet påvirke sagsøgernes krav. Kommissionens meddelelse af marts 1979 til personalet indeholder iøvrigt den korrekte justeringskoefficient.

Såfremt Domstolen ikke er enig med Kommissionen i, at påstanden om, at den justeringskoefficient, der skal anvendes ved beregningen af vederlaget for de tjenestemænd, der gør tjeneste i Italien, er fejlagtig, eftersom den hverken tager hensyn til leveomkostningerne i Varese eller til omkostningerne ved køb af fremmed valuta, skal afvises, skal Kommissionen herefter navnlig tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt Rådet ved fastsættelsen af justeringskoefficienterne kan tage hensyn til de bestræbelser, medlemsstaterne udfolder for at gøre levevilkårene så ensartede som muligt inden for deres nationale område. Der skal ligeledes tages stilling til, i hvilket omfang personalerepræsentanterne for sagsøgerne kan påvise det berettigede i den nye metode til beregning af Fisherindekset, som justeringskoefficienten blev fastsat på grundlag af.

Kommissionen kan ikke tiltræde argumentet om, at et parlamentsmedlem kan stille en skriftlig forespørgsel, hvoraf det følger, at Kommissionen skulle have indgået forpligtelser over for Parlamentet. Det fremgår i øvrigt af den tale, som Kommissionens formand holdt i Parlamentet den 7. juli 1977 vedrørende budgetterne, at han var blevet underrettet om alle væsentlige omstændigheder i forbindelse med ajourføringen af overførselsordningen.

Situationen for midlertidigt ansatte er den samme som for tjenestemænd; de har ikke noget specielt krav på en beskyttelse af den berettigede forventning. Deres vederlag og ordningen vedrørende overførsel af vederlag er ikke reguleret direkte i ansættelseskontrakten. Tilsvarende indeholder den pågældende kontrakt ingen bestemmelse om, at den vedtægt, der er gældende på et givet tidspunkt, uden ændringer skal anvendes ved den senere gennemførelse af ansættelseskontrakten. Dette betyder, at det i hvert enkelt tilfælde er den aktuelle vedtægt, der skal anvendes. Følgelig finder bestemmelserne i forordning nr. 3085/78 anvendelse på de midlertidigt ansattes vederlag og deres overførsler på samme måde som for tjenestemændenes vedkommende.

Kommissionen har bemærket, at sagsøgerne ikke har bestridt de oplysninger, der er lagt til grund ved beregningen af vederlagene. De fordele, som sagsøgerne har haft med tilbagevirkende gyldighed fra den 1. januar 1978 af de anfægtede forordninger, kan sagsøgerne ikke benytte blot til at bestemme størrelsen af det tab, de af den grund har lidt fra den 1. april 1979. Som tidligere nævnt har sagsøgerne forøget det pågældende tab ved at forhøje overførslerne i henhold til artikel 17 i bilag VII fra den 1. januar 1979 til den 1. april 1979, selv om de var klare over den nært forestående ændring. Endelig er hverken årsagen til eller størrelsen af det tab, sagsøgerne har påberåbt sig, af en sådan karakter, at Fællesskabet skal erstatte det i medfør af sin bistandspligt. Det lidte tab er ikke betydeligt; det svarer kun til modværdien af den overskydende købekraft, som sagsøgerne med urette har haft fordel af i årevis, således som Domstolen allerede klart har udtalt.

IV — Mundtlig forhandling

Parterne har afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 10. december 1981.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 30. september 1982.

Præmisser

1 Ved stævninger, indgivet til Domstolens justitskontor den 11. oktober 1979, har sagsøgerne, som er tjenestemænd ved Kommissionen, og som er placeret ved Det fælles Forskningscenter i Ispra i Italien, i medfør af tjenestemandsvedtægtens artikel 91 (herefter benævnt vedtægten) anlagt sag med påstand om annullation af Kommissionens afgørelser om fastsættelsen af sagsøgernes vederlag for januar og april 1979, og om, at Kommissionen tilpligtes at erstatte sagsøgerne deres tab som følge af de ulovlige afgørelser om fastsættelsen af deres vederlag.

2 Indtil udgangen af 1978 bestemte vedtægten, at tjenestemandens vederlag lyder på belgiske francs, og at det udbetales i det lands valuta, hvor tjenestemanden gør tjeneste, på grundlag af de af Den internationale Valutafond vedtagne pariteter, som var i kraft 1. januar 1965. Det understregedes, at vederlaget, udtrykt i belgiske francs, korrigeres med en justeringskoefficient, der er over, under eller lig med 100 %, afhængig af de forskellige tjenestesteders levevilkår. I henhold til artikel 17 i vedtægtens bilag VII kunne tjenestemanden anmode om, at den institution, som tjenestemanden tilhører, regelmæssigt og inden for visse grænser overførte en del af hans indtægter i en anden af de i artiklen nævnte medlemsstaters valuta.

3 Som følge af devalueringen af visse valutaer efter 1970, anvendte Rådet ikke alene justeringskoefficienten ved tilpasningen af vederlagene afhængig af levevilkårene på de forskellige tjenestesteder, men ligeledes for at udligne devalueringen af visse svage valutaer. En overførsel af en del af vederlaget for en tjenestemand placeret i et land med en svag valuta til en medlemsstat med en stærk valuta var derfor særlig fordelagtig.

4 Rådet udstedte den 21. december 1978 forordning (Euratom, EKSF, EØF) nr. 3085/78 om ændring af vedtægten (EFT L 369, s. 6). Den vekselkurs, der herefter skulle anvendes ved beregningen af vederlaget i tjenestestedets nationale valuta, er den, der anvendes ved gennemførelsen af De europæiske Fællesskabers almindelige budget den 1. juli 1978. Artikel 17 i vedtægtens bilag VII blev ligeledes ændret. I sin nye affattelse lød artikel 17, stk. 3, således:

»Overførslerne i henhold til stk. 2 sker på grundlag af de pariteter, der er fastsat i vedtægtens artikel 63, stk. 2; de overførte beløb reguleres med den koefficient, som er lig med forholdet mellem den justeringskoefficient, der er fastsat for det land, i hvis valuta overførslen gennemføres, og den justeringskoefficient, der er fastsat for tjenestemandens tjenesteland«.

5 Ifølge forordningens artikel 4 træder den i kraft den 1. januar 1979, men anvendes fra den 1. april 1979.

6 Den 21. december 1978 udstedte Rådet endvidere forordning (Euratom, EKSF, EØF) nr. 3086/78 om tilpasning af justeringskoefficienterne for vederlag og pensioner til tjenestemænd og øvrige ansatte ved De europæiske Fællesskaber som følge af ændringen af vedtægtens bestemmelser vedrørende de valutakurser, der anvendes i forbindelse med vedtægten (EFT L 369, s. 8). Forordningens artikel 1 fastsætter blandt andet justeringskoefficienten for vederlag til 74,3 for Italien og til 98,7 for Forbundsrepublikken Tyskland.

7 I medfør af artikel 17 i vedtægtens bilag VII lod sagsøgerne regelmæssigt Kommissionen overføre visse beløb til Forbundsrepublikken Tyskland.

8 Som følge af anvendelsen af de ovennævnte bestemmelser steg værdien af overførslerne omregnet til italienske lire fra den 1. april 1979, hvorfor den resterende del af sagsøgernes vederlag blev reduceret.

9 Siden 1975 havde tjenestemændene ved Det fælles Forskningscenter i Ispra over for Kommissionen påpeget, at leveomkostningerne i Italien var steget betydeligt; som følge heraf krævede de, at justeringskoefficienten for Italien blev ændret. I særdeleshed klagede de over, at leveomkostningerne i Vareseprovinsen efter deres opfattelse var højere end i Rom, og de krævede vedholdende, at denne forskel blev taget i betragtning ved fastsættelsen af justeringskoefficienten for deres vederlag.

10 I årene 1976, 1977 og 1978 afholdtes der drøftelser af teknisk karakter mellem personalerepræsentanterne og repræsentanter for Kommissionen og Rådet, men uden at man nåede frem til en aftale, hverken om en ændring af justeringskoefficienten eller om det tidspunkt, fra hvilket den nye koefficient skulle finde anvendelse. I mellemtiden havde Rådet ved en række forordninger fastsat justeringskoefficienten for Italien og Belgien således: 176,6 for Italien mod 157,8 for Belgien med virkning fra den 1. januar 1976, 189,3 mod 157,8 med virkning fra den 1. juli 1976, 120 mod 100 med virkning fra den 1. januar 1977, 132,1 mod 104,5 med virkning fra den 1. januar 1977, og 130,2 mod 100 med virkning fra den 1. juli 1977. I de fleste tilfælde havde disse forordninger en tilbagevirkende kraft på omkring seks måneder.

11 Den 26. juni 1978 udstedte Rådet forordning nr. 1461/78 (EFT L 176, s. 1), hvor justeringskoefficienten for Italien blev fastsat til 137,6 mod 102,3 for Belgien. I betragtningerne til forordningen understreges det, at »en afgørelse vedrørende Kommissionens forslag om berigtigelse af justeringskoefficien-

terne for tre lande, hvori de gøres tjeneste, træffes først på baggrund af en undersøgelse, Kommissionen har fået pålagt at gennemføre«.

12 Som følge af nye undersøgelser foretaget af EF's statistiske kontor og drøftelser mellem Kommissionen og Rådet foreslog Kommissionen den 10. november 1978 Rådet, at justeringskoefficienten for Italien blev fastsat til 146,4 mod 102,3 for Belgien med tilbagevirkende kraft fra den 1. januar 1978. Rådet tiltrådte forslaget og udstedte forordning nr. 3087/78 af 21. december 1978 (EFT L 369, s. 10). Samtidig udstedte Rådet forordning nr. 3084/78 (EFT L 369, s. 1), som fastsatte justeringskoefficienten for Italien til 146,8 mod 100 for Belgien med virkning fra den 1. juli 1978.

13 Personalet protesterede imod, at den i forordning nr. 3087/78 fastsatte justeringskoefficient ikke tog hensyn til leveomkostningerne i Varese, og at den kun havde tilbagevirkende kraft fra den 1. januar 1978.

14 I januar 1979 gennemførte Kommissionen den efterbetaling af vederlag, som var en følge af forordningerne nr. 3087/78 og 3084/78.

15 Den 26. marts 1979 indbragte sagsøgerne i medfør af vedtægtens artikel 90, stk. 2, en klage til Kommissionen over forordningerne nr. 3085/78 og 3086/78. De forelagde samtidig Kommissionen, jfr. vedtægtens artikel 90, stk. 1, en ansøgning om, at Kommissionen øjeblikkeligt traf de nødvendige foranstaltninger til udligning af den stedfundne forringelse af købekraften i årene 1976 og 1977. Denne ansøgning tog sigte på forordning nr. 3087/78.

16 Ved skrivelse af 4. april 1979 indbragte sagsøgerne i medfør af vedtægtens artikel 90, stk. 2, en klage over den i forordning nr. 3087/78 fastsatte tilbagevirkende kraft for justeringskoefficienten for Italien. Den 13. juni indbragte sagsøgerne en klage over anvendelsen af forordningerne nr. 3085/78 og 3086/78, således som den kom til udtryk i deres lønseddel for april måned.

17 Ved skrivelser af 12. juli og 28. september 1979 afviste Kommissionen klagerne.

18 Sagsøgerne har herefter anlagt nærværende sager mod Rådet og Kommissionen, idet de har anfægtet udgiften til de overførsler, der foretages på grundlag af forordningerne nr. 3085/78 og 3086/78, samt justeringskoefficientens størrelse og det tidspunkt, fra hvilket den i forordning nr. 3087/78 fastsatte justeringskoefficient skulle finde anvendelse.

19 Ved kendelse af 10. november 1981 (Sml., s. 2569) afviste Domstolen (første afdeling) sagerne, for så vidt de er rettet mod Rådet.

Formaliteten

20 Kommissionen har påstået sagen afvist, for så vidt den er rettet mod anvendelsen af forordning nr. 3087/78. Ifølge Kommissionen angår klagen af 26. marts 1979 vedrørende forordning nr. 3087/78 omfanget af forordningens tilbagevirkende gyldighed, men indeholder ingen klagepunkter med hensyn til beregningen af ændringerne i levevilkårene og følgelig heller ikke forhøjelsen af justeringskoefficienten. Klagen er for sent indgivet med henblik på en anfægtelse af manglende efterbetalinger for 1976 og 1977. Efterbetalingerne i januar 1979, som alene regulerer tidsrummet efter den 1. januar 1978, bekræfter de forud for dette tidspunkt gennemførte månedlige udbetalinger og kan derfor betragtes som en retsakt, der bekræfter forudgående afgørelser, og som derfor ikke kan anfægtes ved et selvstændigt søgsmål.

21 For så vidt angår påstanden vedrørende spørgsmålet om overførsel af en del af vederlaget til udlandet, jfr. sagsøgernes klage af juni 1979, har Kommissionen ikke fremført en indsigelse om afvisning.

22 Som svar på ovennævnte indsigelse har sagsøgerne gjort gældende, at kun institutionens afgørelse vedrørende sagsøgernes klage kan bevirke, at søgsmålsfristerne begynder at løbe.

23 Selv om sagsøgernes argument ikke kan tages til følge, må Kommissionens indsigelse ikke desto mindre efter sagens omstændigheder afvises. Selv om anvendelsen af vedtægtens regel om, at der inden for en relativt kort frist først skal indgives en administrativ klage, bør fastholdes, må det tages i betragtning, at sagsøgerne på grund af de månedlange drøftelser mellem Rådet, Kommissionen og repræsentanterne for personaleorganisationerne, med rimelighed kunne afvente resultatet af nævnte drøftelser, uden at bekymre sig om deres eventuelt negative udfald med hensyn til deres løn. Rådets forordninger om tilpasning af justeringskoefficienterne udstedes nemlig med nogen forsinkelse og gives derfor normalt en tilbagevirkende gyldighed, hvis omfang vanskeligt kan forudses. I betragtningerne til forordning nr. 1461/78 har Rådet i øvrigt selv indrømmet, at tilpasningen af justeringskoefficienten i forordningen ikke er endelig for tre tjenestelandes vedkommende.

24 Såfremt man tiltrådte Kommissionens opfattelse, ville det betyde, at den tjenestemand, som mente at have lidt et tab, fordi Rådet med forsinkelse havde foretaget tilpasningen af justeringskoefficienten, ikke alene og måske endda over flere år skulle have indgivet en række klager, men også skulle have anlagt en række sager ved Domstolen for ikke at risikere, at fristerne var udløbet. Denne opfattelse kan ikke tiltrædes. Omstændighederne i sag 15/73 (Kortner, Sml. 1974, s. 177), som Kommissionen støtter sin opfattelse på, kan på ingen måde sammenlignes med omstændighederne i denne sag.

25 Med hensyn til indholdet af sagsøgernes klager krævedes det i klagen af 26. marts 1979 ganske vist kun, »at Kommissionen øjeblikkeligt skulle træffe de fornødne foranstaltninger for at udligne de lovformeligt konstaterede tab af købekraft for årene 1976 og 1977«, uden at sagsøgerne udtrykkeligt anførte, at den ved forordning nr. 3087/78 med virkning fra 1. januar 1978 fastsatte justeringskoefficient ikke var høj nok; klagen af 5. april 1979 har en tilsvarende ordlyd. Det bemærkes imidlertid, at Kommissionens svar i form af cirkulæreskrivelser af 12. juli og 26. september 1979 ikke sondrer mellem klager fra de tjenestemænd, som både anfægter størrelsen af tilpasningen af

justeringskoefficienterne og omfanget af den tilbagevirkende gyldighed, og klager fra dem, der kun anfægter enten det ene eller det andet af spørgsmålets to aspekter, men at skrivelserne blot afviser samtlige klager.

26 I dommen af 1. juli 1976 (Sergy, sag 58/75, Sml., s. 1139) fastslog Domstolen (første afdeling), at i henhold til vedtægtens artikel 91 kan en klage kun antages til påkendelse ved Domstolen, såfremt en administrativ klage har været forelagt ansættelsesmyndigheden og er blevet afvist, samt at nævnte bestemmelses formål er, at konflikter mellem tjenestemænd eller øvrige ansatte og administrationen så vidt muligt skal løses i mindelighed, og at det derfor er vigtigt, at administrationen har kendskab til de pågældendes klagepunkter eller ønsker.

27 Den omstændighed, at Kommissionen med en enslydende cirkulæreskrivelse besvarede samtlige klager, viser, at den ikke alene havde kendskab til tjenestemændenes klagepunkter vedrørende det tidspunkt, fra hvilket forordning nr. 3087/78 skulle finde anvendelse, men ligeledes vedrørende størrelsen af tilpasningen af justeringskoefficienten. Kommissionen kan derfor ikke gøre gældende, at klagen ikke er tilstrækkeligt nøjagtig.

28 Sagen vil herefter være at antage til realitetsbehandling.

Realiteten

29 Med hensyn til spørgsmålet om sagsøgernes vederlag for april 1979 og den påståede formindskelse af vederlaget som følge af, at udgiften til de af sagsøgerne foretagne overførsler til andre lande var forhøjet i henhold til forordningerne nr. 3085 og 3086/78, har sagsøgerne i første række gjort gældende, at der foreligger en overtrædelse af væsentlige formforskrifter. Sagsøgerne har anført, at forordning nr. 3085/78 blev udstedt uden den i artikel 24 i fusionstraktaten af 8. april 1965 fastsatte forudgående, forskriftsmæssige høring af Europa-Parlamentet og Domstolen. Disse institutioner blev kun hørt vedrørende et forslag, der på afgørende punkter adskilte sig fra ordlyden af de forordninger, som Rådet udstedte. Vedtægtsudvalget er heller ikke blevet hørt vedrørende forslaget.

30 Sagsøgerne har desuden bemærket, at ændringen af den i vedtægtens artikel 63 omhandlede ordning vedrørende udbetaling af vederlag og af den i artikel 17 i vedtægtens bilag VII angivne ordning vedrørende overførsel af en del af vederlaget er en krænkelse af princippet om ligebehandling. Ifølge sagsøgerne skal Fællesskabet drage omsorg for, at en tjenestemand, der er placeret i Italien, ikke stilles mindre fordelagtigt end en tjenestemand, der er placeret f.eks. i Karlsruhe, »såfremt de begge ønsker at få dækket de samme behov«, hvorfor de hver for sig må have krav på ensartede ydelser i hver sit land.

31 I stævningerne har sagsøgerne endelig gjort gældende, at den anfægtede forordning er til skade for deres økonomiske forhold, og at den derfor må anses for ugyldig, idet den er i strid med retsgrundsætningen om beskyttelse af velerhvervede rettigheder. Kommissionen har i øvrigt ikke opfyldt den bistandspligt, der påhviler den over for sine tjenestemænd, ligesom den burde have fastsat en overgangsordning svarende til den, der blev indført for pensionerede tjenestemænd i artikel 4 i forordning nr. 3085/78.

32 Det bemærkes, at Domstolen i dommene af 4. februar 1982 (Buyl, sag 817/79, Sml., s. 245, Adam, sag 828/78, Sml., s. 269, og Battaglia, sag 1253/79, Sml., s. 297) ikke tog anbringender svarende til ovennævnte klagepunkter til følge. Alene med henvisning til nævnte domme kan det derfor fastslås, at sagsøgernes klagepunkter ikke kan tages til følge.

33 For så vidt angår spørgsmålet om den justeringskoefficient, der gælder for de tjenestemænd, der gør tjeneste i Ispra, forfølger sagsøgerne to mål. For det første tilsigter de at opnå en ændring af justeringskoefficienten, idet den efter deres opfattelse bør beregnes på grundlag af leveomkostningerne på tjenstemandens konkrete tjenestested, i de foreliggende sager Varese-provinsen, og ikke automatisk på grundlag af leveomkostningerne i det pågældende lands hovedstad. Sagsøgerne har bemærket, at leveomkostningerne i Varese-provinsen i årene 1976-1978 har været betydeligt højere end i Rom. For det andet har sagsøgerne krævet, at justeringskoefficienten for Italien, som forordning nr. 3087/78 fastsatte til 146,4, anvendes med tilbagevirkende gyldighed fra den 1. januar 1976.

34 Sagsøgerne har navnlig anfægtet deres lønseddel for januar 1979, der er udfærdiget på grundlag af forordning nr. 3087/78, som efter sagsøgernes

opfattelse er en tilsidesættelse af vedtægtens artikler 64 og 65 vedrørende justeringskoefficienten, af vedtægtens artikel 24 vedrørende Kommissionens bistandspligt over for sine tjenestemænd, af princippet om forbud mod forskelsbehandling og af regler om overholdelse af væsentlige formforskrifter.

35 Sagsøgerne har først fremført argumentet om, at forordning nr. 3087/78 krænker vedtægtens artikel 64, idet de undersøgelser, som EF's statistiske kontor foretager med henblik på fastsættelsen af justeringskoefficienten, blev foretaget på grundlag af levevilkårene i hovedstaden og ikke på tjenestestedet, der ligger i Varese-provinsen.

36 Det bemærkes, at Rådet tidligere fortolkede vedtægtens artikel 64 på den måde, at tjenestestedet ikke nødvendigvis skulle forstås som tjenestelandets hovedstad, men som den enkelte tjenestemands konkrete tjenestested. Således fastsatte Rådets forordninger nr. 1/67/EKSF, 988/67/EØF og 9/67/Euratom af 12. december 1967 to koefficienter såvel for Frankrig (130,5 % for Paris og visse departementer og 122,5 % for det øvrige land) som for Italien (114 % for Ispra og 114,5 % for det øvrige land). Først senere besluttede Rådet kun at anvende én koefficient for hver medlemsstat.

37 Den nye ordning betyder i virkeligheden i de fleste tilfælde, at de tjenestemænd, der ikke har bopæl i hovedstaden, stilles bedre, idet leveomkostningerne i hovedstaden normalt er højere end i provinsen. Dette synes dog ikke at være tilfældet netop i Italien, hvor både den undersøgelse, som EF's statistiske kontor har foretaget, og oplysninger fra det italienske institut for statistik viser, at leveomkostningerne i Varese er højere end leveomkostningerne i Rom.

38 Det fremgår allerede af de tal, Kommissionen har fremlagt på grundlag af resultaterne af den undersøgelse, EF's statistiske kontor foretog i Varese i maj 1976 på grundlag af 230 udgiftsposter (heri ikke medregnet husleje, opvarmning og elektricitet, der indgik i en senere undersøgelse), at leveomkostningerne i Varese-provinsen var 7,66 % højere end i Rom. Efter at resultatet af undersøgelsen i Varese vedrørende huslejeniveauet var taget i

betragtning, androg forskellen kun 2,76 %, hvilket også er en væsentlig forskel i den i vedtægtens artikel 65, stk. 2, forudsatte betydning. Det fremgår i øvrigt af Kommissionens begrundelse i det forslag, som førte til forordning nr. 3087/78, at Kommissionen selv udtrykte tvivl om det rimelige i, at der udelukkende tages hensyn til leveomkostningerne i Rom, idet Kommissionen bemærkede, at »anvendelsen af en enkelt justeringskoefficient [pr. tjenesteland], nærmere betegnet for hovedstaden ... bevirker, at de tjenestemænd, der gør tjeneste i Ispra, kommer i en ret ejendommelig situation; det fremgår af den statistik, der er til rådighed, at udviklingen i leveomkostningerne i Rom ikke har været så stærk som den, der er konstateret i Varese-området. Deraf kan man slutte, at prisniveauet i Rom i øjeblikket er lavere end i Varese. Det er ret sjældent tilfældet i de 9 medlemsstater. Man kunne derfor forestille sig, at der blev foretaget en særlig prisundersøgelse i Ispra, eftersom der er en så kraftig koncentration af tjenestemænd dér. Kommissionen har imidlertid foretrukket ikke at ændre noget ved de bestående forhold, men at henholde sig til Rådets afgørelse af 1968, som udtrykkeligt omhandler pristallene for hovedstaden.«

39 For at overholde reglen i vedtægtens artikel 64, hvorefter der skal tages hensyn til de forskellige »tjenestesteders« levevilkår, bør det pågældende udtryk herefter forstås på en sådan måde, at det ikke kun angiver medlemsstaternes hovedstæder, men de konkrete steder, hvor et tilstrækkelig stort antal tjenestemænd og øvrige ansatte ved Fællesskaberne gør tjeneste.

40 Såfremt leveomkostningerne på et sådant tjenestested ændrer sig mere end i den pågældende stats hovedstad, tilkommer det derfor fællesskabsinstitutionerne at fastsætte særlige justeringskoefficienter. Sagsøgernes anbringende om, at den for deres løn gældende justeringskoefficient skal beregnes på grundlag af leveomkostningerne i Varese-provinsen, vil derfor være at tage til følge.

41 For så vidt angår spørgsmålet, om forordning nr. 3087/78 skal have tilbagevirkende gyldighed, har sagsøgerne gjort gældende, at den burde have fundet anvendelse allerede fra den 1. januar 1976, idet leveomkostningerne allerede fra dette år steg væsentligt.

42 Det fremgår af rapporterne fra EF's statistiske kontor af 17. og 29. juni 1976 og af dets skrivelse af 17. august s.å., at leveomkostningerne i 1976 i forhold til Bruxelles var steget med mere end 2 % i Rom, og med endnu mere i Varese.

43 Vedtægtens artikel 65, stk. 2 — hvorefter »[Rådet] i tilfælde af en væsentlig ændring i leveomkostningerne ... efter fælles aftale inden for en frist på højst to måneder [træffer] afgørelse om tilpasning af justeringskoefficienten, og eventuelt om dette skal ske med tilbagevirkende kraft« — skal ifølge Kommissionen forstås således, at Rådet kan udøve et skøn med hensyn til spørgsmålet, om foranstaltningerne til tilpasning af justeringskoefficienterne skal have tilbagevirkende gyldighed.

44 Dette synspunkt kan ikke tiltrædes. Ordlyden af artikel 65, stk. 2, udelukker enhver fortolkning, hvorefter Rådet ikke er forpligtet til at tilpasse justeringskoefficienterne inden for en frist af to måneder efter enhver væsentlig ændring i leveomkostningerne. Det bemærkes, at Domstolen i dommen af 6. oktober 1982 (Kommissionen mod Rådet, sag 59/81, Sml. 1982, s. 3329) udtalte, at Rådets beføjelse på det punkt består i at konstatere, om der foreligger en væsentlig stigning i leveomkostningerne, og i bekræftende fald at drage konsekvenserne heraf. Enhver anden fortolkning vil være i strid med bestemmelsens formål, som er at sikre alle tjenestemænd samme købekraft uanset tjenestested.

45 Dette anbringende vil derfor være at tage til følge.

46 Det er herefter ikke nødvendigt at tage stilling til sagsøgernes øvrige anbringender, der kun er gjort gældende subsidiært.

47 I det omfang den er en anvendelse af Rådets forordning nr. 3087/78, såvel med hensyn til tilpasningen af justeringskoefficienten som til tilpasningens tilbagevirkende gyldighed, annulleres sagsøgernes lønseddel for januar 1979 samt afvisningerne af de af sagsøgerne herom indgivne klager. Forordning nr. 3087/78 omfatter ikke sagsøgerne, for så vidt den ikke tager hensyn til leveomkostningerne i Varese og kun tillægger tilpasningen af justeringskoefficienten tilbagevirkende gyldighed fra den 1. januar 1978.

48 De kompetente institutioner forventes at gennemføre de til nærværende doms opfyldelse nødvendige foranstaltninger; sagsøgernes krav om erstatning for deres økonomiske tab behandles om fornødent på et tidspunkt, der fastsættes senere.

49 Senest den 15. juli 1983 underretter Kommissionen Domstolen om de foranstaltninger, den har truffet med henblik på at yde sagsøgerne erstatning; sagsøgerne sikres mulighed for at fremkomme med deres bemærkninger hertil.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN (første afdeling)

1. Sagsøgte frifindes, for så vidt sagsøgerne har påstået Rådets forordninger nr. 3085/78 og 3086/78 kendt ugyldige.

2. I det omfang den er en anvendelse af Rådets forordning nr. 3087/78, såvel med hensyn til tilpasningen af justeringskoefficienten som til tilpasningens tilbagevirkende gyldighed, annulleres sagsøgernes lønseddel for januar 1979 samt afvisningerne af de af sagsøgerne herom indgivne klager. Forordning nr. 3087/78 omfatter ikke sagsøgerne for så vidt den ikke tager hensyn til leveomkostningerne i Varese, og kun tillægger tilpasningen af justeringskoefficienten tilbagevirkende gyldighed fra den 1. januar 1978.

3. Senest den 15. juli 1983 underretter Kommissionen Domstolen om de foranstaltninger, den har truffet til gennemførelse af nærværende dom.

4. **Sagsøgernes krav om erstatning for deres økonomiske tab behandles om fornødent på et tidspunkt, der fastsættes senere.**

5. **Spørgsmålet om sagens omkostninger udsættes.**

O'Keeffe Bosco Koopmans

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 15. december 1982.

For justitssekretæren

J. A. Pompe

Assisterende justitssekretær

A. O'Keeffe

Formand for første afdeling

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT F. CAPOTORTI

(se sag 158/79, s. 4404)